

Artforum

POD

preložila Ivana
Krekáňová

POVRCHOM

CHLOE BENJAMIN

**POD
POVRCHOM**

CHLOE BENJAMIN

Chloe Benjamin
Under Story

Copyright © 2026 by Chloe Benjamin
Translation © Ivana Krekáňová, 2026
Design & Layout © Ester Mládenková, 2026
Slovak edition © Artforum, 2026

**POD
POVRCHOM**

CHLOE BENJAMIN

Artforum

*Nathanovi,
za to, že si so mnou prešiel
oboma tými vecami*

OBSAH

PRVÁ ČASŤ 9

1 TERRA AUSTRALIS 11

2 SAD 37

3 ČASTICA DUCHOV 71

4 NEKONEČNÉ STUPNE VOĽNOSTI 83

5 DUOVERZUM 107

6 VEĽRYBA 145

7 DNÁ 165

8 PANVA 205

OBSAH

DRUHÁ ČASŤ 231

9 INDE 233

10 ANIMA 265

11 PRACOVNÍK VÝHREBNEJ SLUŽBY 305

12 VLNOVÁ FUNKCIA 315

13 ISKRA 345

14 ALBATROS 383

15 PREVIAZANIE 427

16 HOSTŮVSKÉ KRÍDLO 507

PRVÁ ČASŤ

Laureline prvé spomienky na pôdu – hoci v tom čase používala slovo hlina – boli späté s pletím buriny v matkinej záhrade. Mala päť, možno šesť rokov. Matka ukázala a ona potiahla. Bodliak, púpava, hviezdica – tiahli sa celými mestami, prepletené so životom.

Ako dieťa pestovateľov jablák vedela, že korene existujú, ale nie ako ďaleko sa rozprestierajú. Jedného dňa vliezla pod jabloň starej odrody Golden Russet, ktorú jej rodina volala chobotničie stromy, pretože sa vlnili na všetky strany.

Zahľadela sa na spodok kmeňa, ktorý sa pri zemi rozdeľoval na korene. „Kam vedú?“ Jej otec neďaleko orezával stromy. Rada ho sledovala pri práci. Vliezol k nej, boli ako dva červíky.

„To je rôzne,“ odvetil. „Niektoré idú hlboko. Iné sa rozvetvujú do šírky, ako konáre.“

Nedávno mala Laurel v škole nakresliť strom. Svedomito načrtla kmeň, konáre a listy. Teraz si uvedomila, že nakreslila len polovicu. To, čo videla nad zemou, bola jedna časť príbehu. Druhá bola pod ňou.

1

TERRA AUSTRALIS

Klesanie k Antarktíde Laurel prekvapí. Lietadlo nemá okná, takže nevidí, ako sa ľad dvíha, aby ich privítal.

Lietadlo typu C-17 je vyššie ako bežné komerčné prostriedky, tri metre nad jej hlavou sa strop zakrivuje ako vesmírna loď. Ľudia sedia po okrajoch, väčšina so slúchadlami na ušiach, niektorí driemu v červených páperkách, ktoré vyfasovali v distribučnom centre oblečenia na Novom Zélande. Nováčikovia si nechávajú zapnuté bezpečnostné pásy. Jeden z veteránov – muž v pevných funkčných nohaviciach, slnečných okuliarech a tričku – si pás odopne, sklonený sa pretiahne popod reťaze a uloží sa k drevenej nákladnej debne s románom zastrčeným pod pazuchu.

Černoška oproti Laurel si prekríži ruky na bruchu, krátky afro účes má prichytený čelenkou. Beloch pospáva so šatkou vytiahnutou na tvár, vykúkajú mu len hnedé kučery. Oči otvorí tesne predtým, ako sa dotknú zeme. Počas jari a leta – ktoré trvajú na spodku sveta od októbra do februára – má ľadová pokrývka Rossovoho mora stále hrúbku dva a pol metra, je dostatočne silná na to, aby slúžila ako pristávacia dráha.

Cestujúci si navliekajú bundy a začínajú vystupovať: veteráni istým krokom, nováčikovia sa šuchcú v pridelených zimných topánkach. Chlad sa cez nich valí vo vlnách. Obloha Laurel nepripomína ani tak Zem, ako skôr nejakú plynnú planétu – prúdy sýtomodrej, fialovej, šokujúco ružovej a zapadajúce slnko na vrstvené medzi nimi. Pohoria sa trblietajú za oparom víriaceho snehu.

Prediera sa k nim obrovské červené vozidlo, na jednom boku má nápis TERRA BUS „IVAN“. Ivan je šofér, veselý chlapík v kukle, hovorí im, že autobus váži vyše tridsať ton. Laurel si sadne vedľa ženy, ktorá v lietadle sedela oproti nej. Po pätnástich minútach im vodič oznamuje, že prekročili hranicu, kde ľad ustupuje pevnej skale, a Laurel uvoľní zaťaté päste. Čoskoro zbadá fádne budovy z polovice minulého storočia, ktoré tvoria McMurdovu stanicu.

Žena vedľa Laurel si odfrkne. „Nemyslela som si, že Antarktída bude vyzeráť ako február vo Wisconsin.“

Laurel sa usmeje. „Zmrznutá snehová kaša? Jasný. Ťažké stroje?“

„Jasný.“ Žena si posunie slnečné okuliare na vrch hlavy a natiahne ruku. „Charlie Morrisonová z Milwaukee.“

„Laurel Salterová z Madisonu.“

„Mohli sme sa spolu zviesť na letisko.“

„Mohli. Bola by som oveľa menej nervózna,“ súhlasí Laurel. „Aj ty si tu prvýkrát?“

Charlie prikývne. Vyzerá na Laurelin vek, okolo tridsaťšesť. Oči má vnímavé a široké líčne kosti sa jej zužujú do jemnej brady.

Kráčajú spolu, keď skúsenejší vedú nováčikov k ubikáciám. Laurel sa nepýta, čo priviedlo Charlie do McMurda, a Charlie sa nepýta jej. Za nespevnenými cestami základne je krajina posiatá kráťermi, biela a nekonečná. Bledožlté stuhy sa prepletajú medzi oblakmi, hmla sa víri spolu s prachom.

Laurel je naučená pozorovať. Pri hľadaní húb hľadá odchýlky: mäsité záhyby na dreve, zaoblenie medzi uhlami. Tu niečo prerušuje líniu horizontu. Vyzerá to, akoby bola nad oceánom usadená malá svetelná kupola. Laurel pripomína bublinu rozrezanú na dve časti: jemne ružovú a priesvitnú, s dúhovým povrchom.

Pohľad ju priťahuje. Vyzerá, akoby nebola z tohto sveta. Dokonca aj z tejto diaľky sa zdá, že vydáva akýsi zvuk: praskanie, tlmené, no pulzujúce, konštantné.

Ale keď zažmurká, zmizne.

„Videla si to?“ pýta sa a zastavuje. Teraz však vyzerá obloha neškodne, ako divadelné pódium po skončení hry.

„Čo?“ otočí sa Charlie.

Laurel pokrúti hlavou. „Štyridsaťosem hodín som poriadne nespala. Asi mi to lezie na mozog.“

„Nebola by si jediná. Počula si, čo sa tu hovorí? „Keď zatrasieš svetom,““ cituje Charlie, „tí divní popadajú na spodok.““

∞

O práci v Antarktíde povedala Laurel jej matka Clare. Keď jej Laurel v júli opisovala svoje problémy v práci – ako roboticky vykonáva jednotlivé úlohy, ako už nežasne ani nad zázrakmi prírody –, Clare jej položila ruku na zápästie.

„Vieš,“ prehodila, akoby to s tým súviselo, „kde momentálne žije Julie Javureková?“

„Jules?“ uisťovala sa Laurel. Sedeli na skladacích stoličkách na dvore. S Jules Javurekovou, svojou susedkou z detstva, nehovorila pätnásť rokov. „Kde?“

„Hádaj.“

Laurel vždy považovala matku za neľútostne praktickú. Keď bola Laurel dieťa, Clare si nedovolila sadnúť, kým nebola celá kuchyňa uprataná alebo posledná jablň orezaná. V staršom veku si však osvojila hravosť, ktorá Laurel dráždila už len preto, že sa objavila až po smrti jej otca Peta Saltera – a teda sa zdalo, že s ňou súvisí.

„No netuším. V Chicagu?“

„V Chicagu!“ Clare sa rozosmiala. „Nie, trochu viac na juh. Na Antarktíde.“

Laurel si von priniesla vrečko s ľadom proti horúčave a teraz si ho dala za krk. „Na Antarktíde? Čo tam robí?“

„Umýva riad, podľa všetkého,“ odvetila Clare. „Predtým pracovala ako barmanka v Buenos Aires. Predpokladám, že je z nej nejaká profesionálna cestovateľka.“

V tú noc Laurel nemohla spať, a tak si vygúglila „umývač riadu Antarktída“. Správny výraz, ako sa dozvedela, bol „kuchynský stevard“. Stevardi mali na McMurdovej stanici za úlohu variť a upratovať pre eklektickú skupinu obyvateľov základne: vedcov, stavebných robotníkov, inžinierov, upratovačov, hasičov, administrátorov, zamestnancov najjužnejšej pošty na svete. Mala by šichtu šesť dní v týždni a teda málo času na premýšľanie. Bola by to práca, ktorú by dokázala robiť, možno by ju dokonca bavila – manuálna práca, svojím spôsobom meditatívna a užitočná. Výskumníci na základni študovali solárnu fyziku a oceánske systémy, klimatické zmeny a geológiu. Mohla by ich úsilie podporiť, aj keby sama nepracovala ako vedkyňa.

O tretej nadržanom počítač odložila. Šibe mi, povedala si.

Ale na druhý deň myslela na Antarktídu znovu. Krajina tam sa nepodobala ničomu, čo poznala: vymenila by wisconsinské pastviny a úrodnú prériu za sopečné skaly a ľad. Takmer žiadne huby, ktoré študovala a ktoré sa spájajú s koreňmi rastlín, by tam neboli. Deti nemali vstup na základňu povolený. Dokonca aj svetlo – šesť mesiacov slnka a šesť mesiacov tmy – by ju klamalo, nútilo by ju myslieť si, že žije život niekoho iného.

Našla starú Julesinu e-mailovú adresu. O mesiac neskôr Jules odpovedala a pripojila meno náborára, ktorého má kontaktovať v Štátoch. Tón e-mailu bol priateľský, ale Jules sa na nič nepýtala. Možno vedela, čo sa stalo, a toto bolo gesto láskavosti – milosrdne

nenútila Laurel vysvetľovať. Alebo možno mala Jules okolo seba ľudí, ktorých spomínala Clare, tých profesionálnych cestovateľov. Možno ju neprekvapilo, že sa ozval niekto, kto túži po úniku.

Laurel nikomu nepovedala, že sa uchádza o zamestnanie. Bol to len žart, dvojité život, o ktorom iba snívala – až kým jej nezavolať náborár. Jej žiadosť ho zaujala: vedkyňa, ktorá sa hlási na miesto umývačky riadu. Uchádza sa o tú správnu pozíciu? Laurel zavrela dvere do svojej kancelárie. Na jeho otázku odpovedala habkaním. Drmolila niečo o potrebe dať si voľno. Spýtal sa jej, či má skúsenosti so životom v odľahlých oblastiach alebo v komunite. Konverzácia sa vliekla. Predstavovala si, ako náborár odhadzuje jej životopis v prospech dvadsaťpäťročných so skúsenosťami z reštaurácií, mladých ľudí, ktorých žiadosti dávajú zmysel.

„Pravdou je,“ vyhrkla, „že potrebujem zmeniť svoj život.“

O dva dni neskôr jej prišiel e-mail s náhradníckou zmluvou. Prácu jej nezaručovala – to poskytovali len hlavné pracovné zmluvy –, no Laurel sa mala dať čo najskôr fyzicky skontrolovať, pre každý prípad. Čakala ju lekárska prehliadka, zubná kontrola a očkovania. Náborár jej ešte napísal, že ak prejde aj dodatočnými prehliadkami, môžu ju prijať na zimnú sezónu, keď počet ľudí na stanici klesá a zdravotná starostlivosť je obmedzená. Dala si spraviť EKG a ultrazvuk žľčníka, zubár jej vytrhol dva zuby múdrosti. Na druhý deň, keď bola omámená oxycodonom a ústa mala plné gázy, jej zazvonil mobil. Jeden kuchynský stevard neprešiel fyzickou prehliadkou. Laurel by mohla odcestovať v októbri, keď začína antarktické leto.

Príprava bola prekvapivo jednoduchá. Univerzitu požiadala o predĺžené voľno; nemala manžela ani žiadnu vyživovaciu povinnosť. Proces predaja domu, ktorý bol pre ňu samotnú aj tak priveľký, rozbehla už predtým. Koncom septembra jej zavolať

realitný maklér s ponukou – mladí rodičia sa sťahujú do mesta kvôli profesúre. Rokovania prebehli rýchlo a Laurel si balila zvyšok vecí, ako aj dva kufre, ktoré si mohla vziať na Antarktídu.

Poslala tri e-maily: jeden matke, druhý Maisie O'Brienovej, svojej najlepšej kamarátke, a tretí Glorii Albertovej, postgraduálnej školiteľke, z ktorej sa vyklúla jej mentorka. Nasledujúce ráno si našla na verande pred domom balíček zabalený v papieri so vzorom tučniaka. Na vrchu bol odkaz napísaný Gloriiným písmom: *Z nejakého dôvodu mám pocit, že by sa ti to mohlo hodiť. Patrila mojej mame Olge a hriala ju na opačnom póle.*

Laurel rozbalila kožušinovú baranicu sovietskeho štýlu, s klapkami na uši, ktoré sa dali zapnúť na temene alebo pod bradou. Zlatistá kožušina bola neuveriteľne mäkučká a koža na dotyk jemná ako maslo. Keď si ju balila do cestovnej tašky, dvakrát jej volala matka.

„Laurel?“ ozvala sa Clare priškrteným hlasom, ako vždy, keď hovorila o Walterovi. „Len som ti chcela povedať, že Walter sa k nám pridá na večeru.“

Clare sa s Walterom stretla tri mesiace predtým na internetovej zoznamke pre seniorov. Odvtedy takmer o ničom inom nerozprávala. Skoro všetko jej ho pripomínalo: hudba vo výťahu („Walter pracuje pre orchester“), kniha literatúry faktu na Laurelinom gauči („Walter uprednostňuje romány“), dokonca aj zaparkovaný Mini Cooper („Walter“ – viac ako dva metre – „by sa tam určite nevopchal“). Laurel mala pocit, akoby sa jej matka posúvala v čase v opačnom smere – akoby sa po sedemdesiatich rokoch na Zemi stávala tínedžerkou.

Strčila si telefón medzi ucho a plece. „Ale toto je naposledy, čo sa vidíme.“

„Viem. Ale stále si ho nestretla a nevieme, ako dlho budeš preč. Čo ak ma požiada o ruku?“

„Vrátim sa najneskôr v lete. Určite dovtedy nebudeš zasnúbená.“

„Rozprávaš, akoby sme mali všetok čas na svete,“ vyhlásila Clare.

Vo Walterovej obľúbenej talianskej reštaurácii boli s Clare nadšením bez seba. Laurel sa zahanbila za svoje pocity. Tešila sa, že je matka šťastná a Walter sa zdal byť milý. Nemohol za to, že nebol Laureliným otcom.

Maisie pomohla Laurel preniesť veci do skladu. V posledný spoločný večer jedli činu na podlahe prázdnej obývačky. Laurel si oprela hlavu o Maisino rameno, tak ako to robievala na strednej škole. Maisino telo jej bolo dôverne známe: jej pehy a štíhle prsty, husté, medené vlasy. Laurel nemala súrodencov, ale Maisie k sestre nemala ďaleko. Aj teraz, keď sa stalo niečo pozoruhodné, reagovali rovnako inštinktívne ako v tínedžerských rokoch: chytiť sa jedna druhej a držať sa. Bolo nemožné dosiahnuť takýto telesný súlad s priateľmi, ktorých Laurel stretla v dospelosti. Mali jedna druhú ešte predtým, než do ich života vstúpili partneri, a aj po tom, čo Laurel o toho svojho prišla.

„Nechcem byť od teba tak ďaleko,“ poznamenala Laurel.

„No,“ povedala Maisie a pohladila ju po vlasoch, „je to tvoja chyba, že si sa vybrala na jediné miesto, kde ťa nemôžem navštíviť.“

Na kontinente mali povolené zostávať iba zamestnanci výskumných staníc.

„Mohla by si ísť na okružnú plavbu,“ navrhla Laurel. „Len za dvadsaťtisíc dolárov.“

„Prehovorila si ma!“ zachichotala sa Maisie.

Laurel sa nepáčilo bývanie osamote, napriek Glorinmu povzbudzovaniu. („Teraz ma počúvaj. Byť sama má svoje výhody. Môžeš tráviť dni v župane, jesť mandarínky a fondán.“) Aj po

tom, čo sa Eli odsťahoval, bol všade: v kuchyni, ktorú natrel na žltó, v spoločnom šatníku, ktorého polovica bola teraz prázdna, v jabloniach, čo rástli na prednom dvore. Eli ju prekvapil prvou – odrodou Prairie Spy s tmavými lesklými listami. Prehodil cez ňu plachtu, uviazal okolo stredu mašľu a vyviedol Laurel von s rukami na očiach. Keď ich dal dole, zasmiala sa, potešená jeho ohľaduplnosťou a zároveň preto, že nevedel, že budú potrebovať dva stromy – rôzne odrody, s krížovým opeľovaním, aby rodili. Vrátili sa do záhradkárstva, kde našla odolnú Sweet Sixteen.

Laurel si uložila batožinu do Maisinho kufra. Pred odletom z O'Hare mala prespať u Maisie a Noaha. Rýchlo nazbierala zrelé jablká a odniesla ich k vedľajším dverám.

„Prairie Spies,“ povedala Laurel, keď na verandu vyšla jej suseda Beth. „Tvoje obľúbené.“

„Ach, Laurel,“ usmiala sa Beth. „Si milá. Kiežby si mohla zostať, ale chápem. Chápem.“

Beth, učiteľka výtvarnej výchovy na základnej škole, bola o dve desaťročia staršia ako Laurel. Bývala so svojou matkou Helen, ktorej nedávno diagnostikovali rakovinu.

„Ako to znášaš?“ spýtala sa Laurel.

„Asi sa s tým už vyrovnávam. Je to vtipné, mama bude mať budúci týždeň osemdesiatosem rokov, ale stále sa mi to zdá málo, chcem pre ňu viac času.“ Beth sa zarazila a zakryla si ústa. „Odpusť mi. Som chamtivá. Žila dobrý a dlhý život.“

∞

Scéna na ubikáciách pripomína Laurel deň hromadného sťahovania sa študentov na intráky. Obyvatelia nechávajú dvere otvorené a každých pár minút začuje niekoho výkrik pri zahliadnutí známej tváre. Vo dverách sú pohodnené cestovné tašky,

o steny sa opierajú bežky. Laurel vidí prekvapivo veľa hudobných nástrojov, chránených v uzavretých a pekných puzdrách.

Má dve spolubývajúce. Prvou je Charlie, druhou je Nita Choudhuryová, morská biologička, ktorá študuje chobotnice v Južnom oceáne. Toto je Nitino šieste leto v McMurdo. „A nie,“ hovorí a pomáha im preniesť kufre cez prah, „stále nemám vlastnú jednoposteľovú izbu, ale to ani nikto iný. Čakám na vás dve celý deň.“

Nita je vysoká, husté vlasy má zopnuté striebornou sponou. Má na sebe fialový sveter na zips, džínsy a pletené papuče. Medzi kľúčnymi kosťami jej visí prívěsok, tiež strieborný, a miestnosť cítiť jej parfumom s vôňou gardénie. V izbe sú dve poschodové postele a jedna jednolôžková, stôl a skriňa sú spoločné. Zatiaľ čo sa Laurel a Charlie vybaľujú, Nita neprestajne reční („Máme šťastie, že sme v tej istej budove ako kantína, väčšina ľudí sa musí komplet nahodiť, len aby si dali rannú kávu.“). Berú si poschodové postele z úcty k jej vyššiemu služobnému postaveniu. Laurel sa nedokáže ubrániť pocitu, že sa jej štandard podstatne znížil. Jej dom v Madisone nebol veľký, ale bol celý jej.

Nita ich prevedie po budove. „V každej izbe na základni je pevná linka, mobily tu nefungujú, ale to už viete. Neobťažujte sa s televízorom, pokiaľ nechcete pozeráť vojenský satelitný prenos alebo ste si nepriniesli hernú konzolu, a teda nič v zlom, ale pred pár rokmi som bývala s astrobiologičkou, ktorá bola závislá na The Legend of Zelda, a koncom leta som nemohla uveriť, ako veľmi mi záleží na obojručnom Biggoronovom meči. Ak chcete do umyvární, pri červených svetielkach odbočte doľava, nie je tu elektrické uzemnenie, takže sa nečudujte, ak v sprche dostanete zásah. Toto je spoločenská miestnosť, mikrovlnka, pohodlné pohovky, obrovský výber VHS kaziet, ak teda máte chuť vrátiť sa do roku 1995. Tu je počítač so skajpom, ktorý slúži hlavne na

povzbudenie morálky. Každý má jedno tridsaťminútové okno týždenne a drží si palce, aby vtedy internet fungoval.“

Keď im Nita ukazuje cestu k Chate, kde má byť úvodné orientačné stretnutie, zdvíha sa vietor („Stretneme sa potom v kantíne, verte mi, budete riadne hladné.“). Charlie a Laurel sa predierajú víriacim snehom so šatkami na ústach. Na terase stojí busta admirála Byrda, prvého objaviteľa, ktorý preletel ponad Južný pól. Z balkóna na druhom poschodí visia guľovité svietidlá, ľudia si za šuchotu vlajok krajín pôsobiacich na Antarktíde vešajú bundy na stoličky. Laurel vôňa Chaty pripomína knižnice či Gloriiin dom: staré drevo, staré knihy. Cez všakovaké pachy sa šíria vítané závaný kávy. Laurel naplní dve šálky. Jednu prinesie Charlie, zatiaľ čo sa koordinátor postaví za rečnícky pult.

Prezentácia začína zaujímavosťami. Antarktída nie je len najchladnejším a najveternejším kontinentom na planéte, ale aj najsuchším, najvyšším a najizolovanejším. (O dve sedadlá nižšie začne kučeravý muž z lietadla chrápať.) S rozlohou približne štrnásť miliónov km² tvorí desatinu zemského povrchu. Takmer celý povrch je pokrytý trvalou ľadovou pokrývkou, ktorá zadržiava sedemdesiat percent sladkej vody planéty a deväťdesiat percent jej ľadu.

Koordinátor ešte dodáva, že Antarktída bola najskôr hypotetickým kontinentom, až neskôr sa stala skutočným. Aristoteles bol presvedčený, že na juhu musí existovať pevnina, ktorá by vyvažovala Arktídu severu. Marcus Tullius Cicero ju pomenoval Terra Australis Incognita: neznáma zem juhu. O dvadsať storočí neskôr zazrela ruská expedícia antarktické pobrežie, ale uplynulo deväťdesiat rokov, kým tím Roalda Amundsena dosiahol pól.

Na projektore sa zobrazí mapa. Výskumné stanice z tridsiatich siedmich krajín sú roztrúsené po oboch stranách Transantarktického pohoria, ktoré oddeľuje západnú Antarktídu od

východnej. Medzi základne v Zemi kráľovnej Maud na východnom kontinentálnom pobreží patria čínska stanica Zhongšan, indická stanica Bharátí a americká Amundsenova-Scottova stanica, ktorá leží priamo na južnom póle. Na západe sa Antarktickým polostrovom tiahnu základne Kórey, Španielska, Ukrajiny, Veľkej Británie, Argentíny, Čile a Českej republiky. Pod tým, medzi ruskou stanicou Ruskaja a novozélandskou Scottovou základňou, leží na sopečnom Rossovom ostrove McMurdova stanica.

Koordinátor ukazuje na vlajky. Tieto krajiny majú jednu spoločnú vec: všetky podpísali Antarktickú zmluvu z roku 1959, ktorá pozastavila územné nároky. Vojenská činnosť, jadrová činnosť a ťažba sú tu zakázané. Antarktída, jediný kontinent bez pôvodného obyvateľstva, má slúžiť výlučne na vedecký výskum. Hoci môžu skúmať polárne zvieratá, nesmú zasahovať do ich života – či do ich smrti, ak nastane. Pozorovania sa majú voľne zdieľať s inými krajinami a všetky výskumné stanice sú pre verejnosť uzavreté. Laurel Antarktída pripadá ako najfunkčnejšie miesto na Zemi.

Nita mala pravdu, po skončení stretnutia umierajú od hladu. Sú tiež dezorientované, nemajú ani poňatia, ako nájsť cestu späť do budovy 155. Pýtajú sa na cestu ženy stojacej pod pouličnou lampou, ktorá v potápačskom výstroji fajčí cigaretu. Keď dorazia, je deväť hodín.

„Tak tu ste.“ Nita sedí za okrúhlym stolom s pletením na kolenách. „Netrápte sa s tým, čo tu kde je, len si uchmatnite niečo, čo vyzerá slušne, a hodíme sa do postele. V bufete majú jedlo so sebou, ale pozor na pastrami... Louis!“

Kradmo sa tváriaci chlapík pri hriankovači sa strhne a bochník chleba tupo žuchne na zem.

„Ježiš, Nita. Myslel som si, že si Waldrup.“

Nita položí pletenie a priskočí k nemu. „Pretože vyzerám ako šesťdesiatročný Texasan s fúzmi ako riadidlá?“

„Nespál som tridsaťšesť hodín. Každý vyzerá ako Waldrup.“

Ale jeho tón je láskavý a Nitino objatie znáša s nenútenou náklonnosťou.

„Waldrup šéfuje stravovaniu na stanici,“ začne vysvetľovať Nita, keď pokynom ruky privolá Laurel a Charlie. „Tvrdí, že kedysi riadil reťazec reštaurácií, ale vraj...“

„V skutočnosti predával len sušené mäso na farmárskom trhu,“ skočil jej do reči Luis. „Zoznámite sa,“ dodáva Nita.

„Prejavuje podivný záujem o stroj na hotdogy a podivný nezáujem o chuť. A neznáša, keď ľudia používajú spotrebiče medzi zmenami.“ Muž zapojí gril na panini. „Čaute.“

Má britský prízvuk a oči podliate krvou. Napriek tomu je krásny: ružové líca, ružové pery a gaštanové kučery, ako vystrihnuté z renesančného obrazu. Laurel si uvedomí, že je to ten chrápajúci z orientačného stretnutia a späť z lietadla, ten, čo otvoril oči tesne predtým, ako pristáli.

„Louis Carroll,“ predstaví sa, „áno, ako autor knihy *Alica v krajine zázrakov*, ale s o-u namiesto e-w. Stevardky?“ Laurel a Charlie prikývnu. Louis si olizne horčicu z ukazováka. „Ja tiež.“

„Takže si tu už bol predtým?“ uisťuje sa Laurel. „Mala som pocit, že som ťa videla na orientácii.“

„Sedemkrát od roku 2010, vrátane troch zím,“ prikyvuje Louis s nádychom hrdosti. „Ale stále ma nútia chodiť na tú prekliatu orientáciu.“

„Prečo?“ zaujíma Charlie.

„Pretože som hotová katastrofa,“ vyhlási Louis s úškrnom a Laurel sa rozhodne, že sa jej páči.

*

Laurel a Charlie vyfasovali poobedňajšiu zmenu. Normálne budú začínať o desiatej ráno, ale dnes majú prísť o pol deviatej. Kantína má atmosféru stredoškolskej jedálne. Na jednej strane sú stravovacie stanice, ktoré zahŕňajú hlavný bufet, lahôdky, spotrebiče a chladničku s jedlom, ktoré si môžu ľudia vziať so sebou. Na druhej strane sa okrúhle stoly tiahnu až k oknám, odkiaľ vidno vyvýšeninu menom Vyhliadkový vrch. Noví stevardi sa chýlia pod čiernobiellou fotografiou Endurance, lode Ernesta Shackletona. Všetci majú na sebe rovnaké uniformy: modré polokošeľe, čierne nohavice, protišmykové topánky a kto chce, aj šiltovku. Laurel a Charlie sa potichu prisunú k zívajúcemu Louisovi so šiltovkou nakrivo.

„Okej, vážení, počte všetci sem,“ hovorí vysoký muž s písacou podložkou. Jeho blond vlasy, krátke po stranách, sa mu na vrchu hlavy stáčajú do dlhšej, natupírovanej vlny. Vysoké líčne kosti, ostrý pohľad, jemné pery. Laurel spoznáva jeho črty, aj keď jej chvíľu trvá, kým si uvedomí rozdiel medzi touto verziou Jules a úhladnou, frajerskou dievčinou, s ktorou vyrastala.

„Zdravíčko, stevardi! Volám sa Jules Javurek, používajte zámená on/jeho, a toto leto vás budem mať pod palcom. Ak vám to ešte nikto nepovedal, teší ma, že môžem byť prvý, vitajte na Antarktíde. Možno ste tu, pretože ste chceli vidieť tento kus skaly a ľadu, alebo možno pred niečím utekáte, odporúčam prezidentské voľby.“ V dave to zašumí, Charlie si vzdychne a Jules pokračuje: „Ale rozhliadnite sa, v tejto kantíne budete tráviť desať hodín denne, šesť dní v týždni, vydávať jedlo, čistiť stroj na zmrzlinu alebo vyhýbať sa slizu z našej umývačky riadu, Berthy. Chcem tým povedať, že tu budete tráviť oveľa viac času ako pri objavovaní okolia, takže pre všetkých vás, ašpirujúcich Shackletonov, prvé pravidlo kuchyne je toto: McMurdo funguje iba vtedy, keď spolupracujeme. Všetci máme svoje dôvody, prečo

sme tu, a nikto nie je lepší ako ktokoľvek iný.“ Vrhne na nich ironický pohľad. „Vrátane vedcov.“

Jules nakloní hlavu, cúva po obvode miestnosti a skupina ho nasleduje. Keď zbadá Laurel, odvráti zrak a potom sa prekvapene znovu pozrie a kývne jej. Laurel mu napísala, že príde, ale vzhľadom na to, ako dlho trvalo, kým Jules odpovedal na jej prvý e-mail, má podozrenie, že dostatočne nevyužíva pridelený čas pri počítači.

„Druhé pravidlo kuchyne? Zvyknite si, že sa tu budete poriadne otáčať. Na stanici je tisícdivo ľudí a toto je jediné miesto, kde sa môžu najesť. Každý deň pripravujeme štyri jedlá: raňajky, obed, večeru a polnočnú večeru pre nočnú zmenu. Zvyšky jedla z predchádzajúceho dňa vyložíme von, čo ma privádza k tretiemu pravidlu kuchyne: ničím neplytvaj. Všetko, čo vyhodíme, musíme odviezť z kontinentu a to stojí peniaze. Čerstvé potraviny prichádzajú nákladným lietadlom, ale zriedkavo. Takmer všetko, čo jeme, je sušené alebo zmrazené, a ešte nikto z toho nezomrel.“

„Minulý rok,“ zašepká im Louis, „sme museli byť takmer tri mesiace bez čerstvých potravín, dokonca aj bez cesnaku a petržlenovej vňate.“

„Predstav si,“ napodobňuje Charlie Louisov precítený tón, „život bez petržlenovej vňate.“

Louis si odfrkne. „Ver mi. Vo februári sa ti bude snívať o citrónoch.“

„Jedlo je zadarmo,“ pokračuje Jules. „Vezmite si, koľko chcete, pokiaľ to zjete. Ale v baroch, na stanici sú dva, za nápoje a občerstvenie platíte v hotovosti.“

Vedie ich ďalej cez lietačky. Po relatívnom pokoji kantíny, kde sa zvuk vo veľkom priestore okamžite rozptyľuje, je kuchyňa priam fyzickým zážitkom. Z rohového reproduktora hrá Tribe Called Quest, zatiaľ čo kuchári kmitajú medzi nerezovými

pracovnými doskami a priemyselnými trúbami. Stevardi vkladajú riad do umývačky širokej ako manželská posteľ.

Jules zapíska a niekto stíši hudbu. Napriek tomu musí kričať, aby ho bolo počuť cez syčanie a rinčanie, sací zvuk chladničiek a kovový škrabot stierok na varných doskách.

„Naši kuchári, všetci hrdinovia, Ingrid, Chester, Paz a Stanley,“ predstavuje ich a oni postupne dvíhajú ruky. „Náš pekár, Diego. Nikdy neochutnáte dekadentnejšie suflé bez vajec alebo nadýchanejšiu sušienku bez masla. Miles je náš pomocný šéfkuchár, človek, s ktorým je najlepšie byť zadobre. A teraz, niekto mi slávnostne zabubnujte, vám predstavím nášho šéfkuchára.“ Ingrid si búcha po kolenách. „Jeho polárne hostiny? Ikonické. Jeho dlhé vlasy v drdole? Nádherné. Ľudia, predstavujem vám Mattyho Chena. Matty, povedz im, čo pre nich dnes máš.“

Matty ukáže znamenie mieru. Cez jedno plece má prehodenú utierku a okolo drdola sieťku na vlasy. „Mám morčacie čili, zeleninové čili, ako prílohu Diegov slávny kukuričný chlieb a guacamole zo zeleného hrášku.“

„Nesúdte, kým to neochutnáte,“ zvolá Miles, pomocný šéfkuchár. Má oholenú hlavu a z rukáva košele mu vykúka tetovanie.

Jules ich odvedie späť do kantíny a zastaví sa pred oknami. Najbližšia budova sa črtá len v slabom obryse a hory sú úplne skryté. Laurel nevidí ani náznak tvaru, ktorý si všimla včera, tej ružovej kupoly na obzore.

„Pozrite sa von,“ nabáda ich Jules. „Tieto okná používame ako bezpečnostný ukazovateľ. Za jasného dňa vidíte tri veci, Vyhliadkový vrch, zdravotné stredisko a hasičskú stanicu. V takýto deň, keď zdravotné stredisko nevidíte, zostaňte vnútri. Netlačte na pílu, myslím to vážne. Váš iPhone vám je nanič. Nikto vás nebude počuť, aj keď budete kričať. Ak vy nevidíte zdravotné stredisko, my nevidíme vás.“ Najbližší hostia – skupina mužov

v termoprádle a overaloch – zmlknú a Louis sa ošáva. „Dobre, dosť bolo pochmúrnosti. Niežeby som zamýšľal nejakú slovnú hračku, ale má niekto chuť na zoznámenie sa a prelomenie ľadov?“

*

Laurel čoskoro pochyťí rytmus pracovného dňa. S Charlie vstávajú o ôsmej, a idú sa osprchovať, cez plastové závesy si podávajú nádobku s kozmetikou. Naraňajujú sa s Nitou a Louisom, potom sa s ostatnými stevardmi zhromaždia na poradu, kde Jules a Matty predstavia jedálny lístok a následne sa poberú k umývaciemu kútu, aby si pozreli nástenku s úlohami. Obsluha kantíny je spoločenská pozícia, príležitosť načúvať rozhovorom geológov pri plnení soľničky a koreničky alebo stretnúť raňajkujúcich astronómov, ktorí sa čoskoro vydajú na pól. Zmena v umývacom kúte znamená teplo a hluk, horúcu vodu po lakte a pospevovanie si s AC/DC. Najrušnejší čas je po večeri, keď je menej stevardov, ale rovnaký počet úloh a makajú sústredene, aby sa vyhli nadčasom.

Každý deň je obloha svetlejšia, akoby do pomyselných presýpacích hodín denne pribudlo dvadsať alebo tridsať minút navyše. Po práci Laurel skúma základňu, ale čím viac sa snaží zorientovať, tým je zmätenejšia. Skladovacie kontajnery roztrúsené po základni ju sledujú svojimi okienkami. Každá budova má takmer aspoň tri názvy – Tesárska dielňa je Budova 191, známa aj ako Skladačka – a mnohé slúžia aj na niečo iné. Kaviareň, stará obytná bunka z vlnitého plechu, vyzdobená rozvešanými saňami, sa po piatej popoludní mení na vináreň. Budova 63, najstaršia na stanici, zahŕňa posilňovňu, tvorivú dielňu a obľúbenú podzemnú bowlingovú dráhu. Budova 34 je drevená stavba so schodiskom s ôsmimi schodmi, ktoré nikam nevedú.

Aj teraz v lete sa teploty pohybujú v jednociferných číslach. Po obzvlášť mrazivej ceste z nakladacej rampy Laurel vytiahne Oľginu kožušinovú baranicu z vrecka svojej cestovnej tašky. Keď si ju uviaže, kožušinové chlopne jej obopínajú krk, líca a bradu. Laurel v duchu poďakuje zvieraťu, z ktorého bola vyrobená, a odvtedy ju nosí väčšinu času.

V sobotu Louis vezme Laurel a Charlie do Skua, recyklačného strediska pomenovaného podľa anglického názvu pomorníkov antarktických, vtákov, ktoré panujú celej stanici ako čajky. Inventár sa mení rovnako často ako obyvatelia McMurda a všetko je zadarmo. Knihy sa hromadia na otlčených policiach, kôš s teplými spodkami stojí vedľa vešiaka na kabáty ovešanom čiapkami. Louis si okolo krku zavesí veniec z umelých kvetov. Laurel nájde krabicu svetielok a zbierku kníh od Ursuly Le Guinovej. Charlie si vezme kôpku sudoku a dve DVD: seriál *Felicity* a *Buffy, premožiteľka upírov*.

Vrátia sa do svojej izby aj s Louisom. Ten sedí opretý o stenu a lakuje si nechty jedným z Nitiných fialových lakov. Charlie si ukladá grafické romány: *Persepolis*, *Svet duchov*. Jej rodičia sú knihovníci. Ako jedináčka, ktorá milovala kreslenie a skladanie puzzle, chodila do školy dizajnu.

„Roky umeleckej výučby,“ utrúsi, „a nakoniec som pracovala pre farmaceutickú spoločnosť.“

Nita obtočí svetielka okolo záclonovej tyče a zvyšok podá Charlie. „A čo ťa priviedlo na McMurdo?“

„Bolo to trochu impulzívne. Uviazla som v depresívnej práci, vkladala som drobné písmo na fotografie z fotobanky a pomyslela som si: Nie som vo vzťahu. Nemám deti. Môžem ísť kamkoľvek. Čo chcem vidieť?“

Charlie položí vedľa grafických románov skicár a obal s farebnými ceruzkami.

„Kiežby som si bola vzala niečo, čím by som si mohla vo voľných chvíľach zamestnať ruky,“ poznamenáva Laurel, keď ju sleduje. „Neuvedomila som si, koľko času budem mať bez fungujúceho mobilného telefónu. Moja rodina chovala ovce. Kedysi som plietla.“

„Vždy sa tu nájde nejaká priadza navyše,“ hovorí Nita. „Alebo môžeš rozplieť niečo, čo som urobila ja. Pletené veci nosím, kým ma neomrzia, potom ich rozpletiem a spravím niečo iné.“

Nad Nitinou posteľou visí tkaná látka vyrobená v recyklačnom závode v indickom meste Panipat, kde sa narodili jej starí rodičia. Vedľa nej je veľká nástenka s kalendárom s motívom chobotnice – Nita sa venuje štúdiu ich svalnatých chápadiel bez kostí – a zbierkou fotografií. Na jednej sedí na pláži s mužom v okuliároch, hlavu má pritlačenú k jeho hrudi, na druhej objíma ženu na skateboarde.

„Nikto nevie, čo si má priniesť, keď príde prvýkrát,“ dodáva Louis. „Priadza, poriadne víno, kondómy, to sú tie naozaj cenné komodity. A kostýmy na večierky.“

„Minulý rok,“ vkladá sa do toho Nita, „Louis vyplnil celý kufor jedinou gumenou konskou hlavou namiesto oblečenia do chladného počasia.“

„Kľudne si teraz zo mňa robte srandu, ale v Detektívny večer budete žobrať o môj monokel.“ Louis ukáže na Nitu štetčekom z laku na nechty. „A, kvalitné sexuálne hračky. To je niečo, čo nikomu nenapadne priniesť.“

„Hovor za seba,“ prehodí Charlie.

Nita vzápätí vyhrkne: „A čo ty, Laurel?“

„Bola som mykologička. Študovala som huby.“

Laurel si vtiera Eucerin do kože. Na Antarktíde prší menej ako na Sahare a horúca voda v umývačke riadu ešte viac vysušuje pokožku. Na konci každej zmeny si stevardi podávajú fľaštičku s krémom, akoby sa zúčastňovali nejakého posvätného rituálu.

„Asi stále som,“ dodáva. „Ale vzala som si voľno. V auguste som sa rozviedla.“

Je to ďaleko od celej pravdy, ale je to najľahšie vysvetlenie. Ostatní sa tvária chápavo. V skutočnosti sa nikto na stanici veľmi nezamýšľa nad jej cestou z laboratória do kuchyne. Mnohí stevardi majú okolo dvadsiatky, sú to čerství absolventi vysokých škôl alebo tí, ktorí sa namiesto toho rozhodli cestovať. Ale značná časť z nich, ako napríklad Laurel a Charlie, odložila svoje životy na neskôr, aby videli niečo, čo sa len málokomu podarí. Iní – čo tu žijú dlhodobo – však nevnímajú McMurdo ako krátku odbočku, ale ako cieľ. Jedného rána sa Laurel dá do reči s Mirandou, údržbárkou, ktorá má doktorát z angličtiny.

„Všetci doma si myslia, že som sa zbláznila. Ale ja som vedela, že by som sa naozaj zbláznila, keby som musela absolvovať ďalší pracovný pohovor. Asociácia moderných jazykov každoročne organizuje jednu konferenciu a vysoké školy ju využívajú ako príležitosť absolvovať všetky pohovory naraz, čo by bolo v poriadku, keby si nemusela mýňať tisíce za letenky, hotel a konferenčné poplatky. Ani si nemôžeš sadnúť za stôl ako normálny človek. Si u niekoho v hotelovej izbe, usadená na manželskej posteli! A ak si prácu nájdeš, budeš učiť štyri predmety ročne a zároveň drieť na knihe, aby si získala body a trvalý pracovný pomer, a pri tom všetkom zarobíš päťdesiatisíc dolárov ročne,“ vysvetľuje jej Miranda. „Moji rodičia si myslia, že to, čo tu robím, je urážlivé. Ale ja to vidím inak, môžem žiť na prenádherom mieste. Čítam, píšem a som v skvelej spoločnosti.“

Laurel chápe, čo tým myslí. Trávenie času s Nitou, Louisom a Charlie sa stalo jej hlavnou formou zábavy. Prvá párty sa koná cez víkend u Gallaghera, v jednom z dvoch barov na stanici.

„Zbožňujem začiatok sezóny,“ rozjímá Louis. „Je plný nádeje.“ Vedie ich z budovy 155 za tónov „Summer Nights“, slová

Johna Travoltu aj Olivie Newton-John si pospevuje pohlavne neutrálnym hlasom a Laurel sa smeje, pretože je mrazivo, sneh im siaha takmer po kolená. Bar u Gallaghery je len otvorená miestnosť s dreveným barom a arkádovou hrou s názvom Galaga, ale Louis piští, akoby to bola jeho najobľúbenejšia atrakcia na kontinente. Laurel a Charlie si nájdu miesta na sedenie, zatiaľ čo sa Nita a Louis vítajú s barmanom. Vracajú sa so štyrmi pivami a miskou praclíkov.

„Kde je Sam?“ kričí Louis. Na druhom konci baru hrá kapela rockovku od skupiny Cake.

Nita si berie hrst praclíkov. „Celý deň vykladala palivo.“

„Kto je Sam?“ pýta sa Charlie.

V bare musí byť aj o dvadsať stupňov teplejšie ako vonku. Väčšina mužov sa vyzliekla do tričiek a niektoré ženy tancujú s holými nohami v šatách, bundy sú pohádzané na kope v rohu. Pomocný šéfkuchár Miles hrá na bicie, krk sa mu leskne od potu.

„Sam je Nitina ľadová manželka,“ vysvetľuje Louis.

„Ľadová manželka?“ nechápe Laurel.

Nita prevráti očami, ale usmieva sa. „Ľadové manželky, ľadoví manželia, čiže osoba, s ktorou si, keď si tu dole.“

„Ale celé to je predsa oveľa zaujímavejšie,“ namieta Louis.

Nita po ňom hodí praclík. „Tak im to povedz ty.“

„Nita a Sam sú spolu päť rokov. Obe trávajú letnú sezónu v McMurdo. Potom sa Sam vráti do Santa Cruz, zatiaľ čo Nita odletí do Seattlu za Sanjeetom, svojím pevninským manželom.“

„Všetko je to legitímne,“ mierne protestuje Nita. „Nikto nikomu nič nerobí za chrbtom.“

„Všetci sme fascinovaní.“ Louis už vypil polovicu piva.

„Človeče,“ vzdychne Charlie. „To by sa mi páčilo. Ale asi by som bola príliš žiarlivá, stále by som premýšľala, čo ten človek robí druhú polovicu času.“

„Vidiš, ja to beriem opačne,“ hovorí Nita. „Prečo by som mala mať polovicu niečoho úžasného, keď je možné mať dvakrát toľko? To isté platí pre môjho manžela a pre Sam. Som oveľa spokojnejšia, keď majú vo svojom živote viac lásky ako menej. Naozaj nechápem, prečo to nerobí viac ľudí.“

Strach, pomyslí si Laurel. Strach z toho, čo by sa mohlo stať, keby človek tú uzavretú slučku otvoril.

„Nie sme takí pokrokoví ako ty,“ utrúsi Louis a Nita po ňom hodí ďalší praclík. „Myslím to vážne!“

„No, ja nie som proti ľadovému manželovi,“ poznamená Charlie s obdivným pohľadom upretým na frontmana kapely.

„No, vieš, čo hovoria hetero ženy o Antarktíde,“ vyhlási Louis. „Šance sú slušné, ale chlapi nie až tak.“

Laurel a Charlie zastonajú, ale Nita sa zamračí. „Hej, a tiež hovoria, aby ste si so sebou nosili obušok. Minulý rok jedna mechanika nahlásila napadnutie a ona bola tá, koho vyhodili.“

Laurel sa strhne, ale želá si, aby ju tie slová prekvapili viac. Sedemdesiat percent populácie stanice stále tvoria muži. V roku 1969 navrhla geochemička Lois Jonesová expedíciu pozostávajúcu výlučne zo žien. Dovtedy americké námorníctvo, ktoré postavilo McMurdo, povoľovalo expedície iba mužom. Tvrdili, že ženy sa budú hádať alebo nudiť, v krízových situáciách sa rozsypú a budú námorníkom nadbiehať. Jonesovej návrh prijali pod jednou podmienkou. Tím strávi celé štyri mesiace v Dry Valleys, oblasti takej extrémnej, že ju NASA neskôr využívala na testovanie robotov smerujúcich na Mars. Dostali aj súkromné varovanie: ak nebudú úspešné, dvere sa zatvoria pre všetky ženy, ktoré by mohli prísť po nich.

Dry Valleys ležia vyše tristo kilometrov od McMurdovej stanice. Ženy celé dni lámali skaly a zbierali vzorky. Na konci misie priletel vrtuľník, aby ich vyzdvihol. Jonesovej tím k nemu

pristúpil s krabicami plnými vzoriek. Keď mužský člen posádky vykročil dopredu, aby ich vzal, klesol na kolená pod ich váhou.

Laurel si na Antarktídu vzala vytlačenú fotografiu Jonesovej tímu. Pripla ju vedľa Nitinho chobotničieho kalendára, ale teraz sa rozhodla presunúť ju na verejnú nástenku v kantíne.

Nita sa jej dotkne ramena. „Stále sa dajú nájsť poklady. Hľadáš?“

Laurel si odpije dúšok piva. Je riedke a kyslasté, ale stále je to alkohol. „Rozhodne nie.“

„Nebud' si taká istá,“ namieta Louis. „Mohla by si sa zabuchnúť do nejakého SAPa.“

„Starého antarktického prieskumníka,“ prekladá Nita.

„Brady, v ktorých sa môžeš stratiť,“ zasníva sa Louis.

„Príliš skoro,“ krúti hlavou Laurel.

Zahanbene si uvedomuje, že by sa mohla rozplakať. Elimu o Antarktíde nepovedala. Veď ich životy sú teraz oddelené. Laurel si spomienky na neho – rovnako ako na Silasa – uchováva zatvorené v krabičke hlboko vo svojom vnútri.

Louis ju pobožká na líce.

„Na Antarktíde žiadne slzy,“ hovorí. „Zamrznú.“

Laurel odchádza krátko po tom, čo ich Louis odtiahne na tanečný parket, telo má spomalené a neužíva si to. Pred ňou je lávka postavená ponad rúry. Hore na nej sa zastaví a premýšľa o Nitinej ľadovej manželke a jej pevninskom manželovi. Uvažuje, či stretnutie so Sam bolo pre Nitu tým, čo Maisie raz opísala pri druhom dieťati: *Ideš do toho s pocitom, že to prvé je celý tvoj svet, že nemôžeš nikoho iného milovať tak veľmi. A potom sa tvoj svet zdvojnásobí.*

Z opačného smeru sa blíži vysoká postava – Jules. V kantíne prehodili pár slov, ale nie v súkromí.

„Zvládla si to,“ ozve sa, keď k nej dorazí. Laurel rozťahne ruky. „V jednom kuse.“

„O osemnásť rokov neskôr,“ hovorí Jules, „a sme opäť susedia.“

Jules Javureková bola Laurelinou prvou kamarátkou. V škole zapadli do rôznych spoločenských skupín – ale letá trávili spolu hľadaním svetlušiek a obrovských prašiviek.

„Pamätáš si na vápencový lom?“ pýta sa Laurel. „Na tie fosílie, ktoré sme nachádzali?“

Ich rodiny vlastnili susedné pozemky, jabloňový sad Salterovcov hraničil s mliekarenskou výrobou Javurekovcov. V dávnych dobách more pokrývalo časť oboch pozemkov. Zanechalo po sebe vápencový útes, ktorý dodával vápnik do pôdy Salterovcov a Javurekovcom ostal neveľký lom, ktorý sa už za ich života nevyužíval. Do skaly boli vyryté rôzne tvary. Jej otec ich nazýval prvými fotografiami Zeme. Laurel považovala odtlačky za duchov, nie život samotný, ale jeho obrys. Niektoré sa im malými prstami podarilo z okrajov lomu vypáčiť. Potom s Jules študovali knihy a snažili sa ich identifikovať.

„Samozrejme.“ Jules sa uškrnie. „Amonity, však?“

Špirály, segmentované, stáčajúce sa do seba. Laurel si jednu priniesla do izby, ale nemohla sa zbaviť pocitu, že ju ukradla. Znepokojená sa vrátila do lomu, kde kameň zasunula späť ako knihu do knižnice.

„A brachiopody,“ dodáva. „So všetkými tými vlnovkami.“

„Ale trilobita sme nenašli nikdy.“

Počas leta pred šiestou triedou ich hľadanie úplne pohltilo. Odmlčia sa a Laurel to ticho pripomenie dobu, keď so sklopeným zrakom bezstarostne študovali encyklopédie. Potom sa k nej Jules otočí, akoby si dodával odvahy.

„Bola si prekvapená, keď si ma videla?“

Jeho výraz je odvážny a jemný, skúmový. Laurel má nutkanie natiahnuť sa, položiť mu ruku v rukavici na plece, ale zastaví sa. Na strednej škole sa od seba vzdialili, Jules bola atletickou hviezdou a Laurel trávila väčšinu času s Maisie.

„Čiastočne,“ hovorí. „Teším sa s tebou, muselo to vyžadovať poriadnu guráž. Prepáč, že som to nevedela. Tvoja mama, no, nespomenula to.“

„To veľmi nezvykne,“ súhlasí Jules. „Mal som ti to povedať sám, keď si mi písala e-mail, ale napísať mi to ešte veľmi nejde.“

Po lávke ich mínajú dve ženy, držia sa popod pazuchy a kolíšu sa zo strany na stranu. Než Jules znova prehovorí, čaká, kým sa odpotácajú smerom k ubikáciám.

„Laurel, mama mi povedala, čo sa stalo. Veľmi ma to mrzí. Tým by si nikto nemal prejsť.“

Laurel stiahne hrdlo. Prikývne na znak súhlasu, ale zisťuje, že nemôže prehovoriť, desí ju, čo by jej mohlo vyjsť z pier. Aby sa upokojila, zahľadí sa ponad ľad. Je takmer polnoc, slnko konečne zapadlo. Celý týždeň bolo nad McMurdom zamračené, obloha matne sivá, ale dnes večer hmľa zredla do oparu.

Laurel prižmúri oči. „Je to...?“

Nad ľadom sa rozkladá kupola, ktorú videla v prvý deň, teraz modrozelená ako fotografický negatív. V tme je jej svetlo ešte zreteľnejšie: samovoľne vytvorená vnútorná žiara podobná bioluminiscencii.

Jules prikývne. „Oblúk.“

Laurel nie je pripravená na to, ako veľmi sa jej uľavilo. Znovuobjavenie sa kupoly cíti ako potvrdenie svojho zdravého rozumu.

„Oblúk,“ zopakuje, snaží sa to slovo precítiť v ústach. Vníma ho ako napísané s veľkým začiatočným písmenom, opisujúce niečo, čo je jedinečné samo osebe. „Čo to je?“

„Nikto netuší. Je to od nás dvadsaťpäť kilometrov, na mieste zvanom Evansov mys. V noci žiari na zeleno, takto, ale na slnku sa mení na ružové,“ vysvetľuje Jules. „Ešte v januári, keď sa to prvýkrát objavilo, to šli preskúmať vedci zaoberajúci sa atmosférou. Mysleli si, že ten jav môže spôsobovať svetlo odrážajúce sa od ľadu a že farba súvisí so zmenou klímy: aerosóly, znečisťujúce látky. Ale to sa vyvrátilo, tak odišli. Namiesto toho prišiel tím fyzikov.“

Oblúk placho žiari za elektrickým vedením a pouličnými lampami. Laurel sa zdvihne na špičky. „Aká je ich teória?“

„Lietajú nad ním s prístrojom, nejakým detektorom častíc. Zatiaľ nie je známe, čo zistili, ale sleduj nástenku v kantíne. Každú nedeľu o ôsmej večer vedci prezentujú svoju prácu. Všetci čakajú, čo sa dozvieme o Oblúku.“

2

SAD

Keď sa ľudia pýtali na cestu do sadu, Salterovci im radili, aby odbočili z objazdu pri autoservise Nostalgia. K pozemku viedla štrková cesta, ktorá ho delila na dve časti. Pod cestou sa spolu s Dolným sadom nachádzali močiar a háj, dubová savana a farmársky obchod. Nad cestou, neďaleko Horného sadu, boli ovce, Clarina kvetinová záhrada a statok zo 60. rokov 19. storočia, ktorý Laurelini rodičia neustále zachraňovali pred schátraním.

Pete a Clare kúpili farmu v roku 1979, rok pred Laureliným narodením, z pozostalosti postaršieho Nóra menom Edner, posledného z rodiny osadníkov, ktorá postavila dom a využívala pozemok na chov kráv a pestovanie tabaku. Strop obývačky pokrývali akustické dlaždice, nasiaknuté dvanástimi desaťročiami nikotínu. Edner spával na tienenej verande v spoločnosti dvanástich mačiek. Hoci zvieratá boli preč (Kam sa podeli? uvažovala Laurel), mačacie dvierka, ktoré vyrezal po celom dome, zostali a poskytovali fotografické štvorce informácií o jednej miestnosti, zatiaľ čo ste boli v inej, a slúžili ako súkromný dopravný systém pre dve nové mačiatka Salterovcov.

Horné poschodie bolo desaťročia nevyužívané. Kusy sadrokartónu a omietky sa povalovali po podlahe, poodlamované zo stropu. Keby Salterovci nezrekonštruovali kúpeľňu, toaleta sa mohla prepadnúť do kuchyne. V jednej stene bolo zapustené osie hniezdo – cibulovité, premaľované.

(„Prečo ste kúpili toto miesto?“ nechápala Laurel, keď sa pri večeri spomenulo hniezdo. Jej matka sa pozrela na otca. „Bolo romantické,“ vyhlásila.

„Myslím, že slovo, ktoré hľadáte,“ utrúsila pätnásťročná Laurel, „je náročné.“)

Ale milovala ho. Ako dospelá premýšľala o jeho dvoch prvkoch – romantike a náročnosti – a uvažovala, či prvé vyžaduje to druhé, alebo či to druhé spätne nadobudlo to prvé. V zime museli rozmrazovať potrubie fénmi, ale Laurel nepoznala príjemnejší pocit, ako mať na sebe pár ručne pletených ponožiek od Clare, zatiaľ čo si vždyzelené stromy obliekali svoje biele čiapky.

Dokonca aj letné varovania pred tornádami nadobúdali nádych dobrodružstva. Salterovci mali v suteréne matrac, aby mohli pohodlnejšie spať za búrlivejších nocí. Potom sa vrátili do sveta cez pivničné dvierka, ktoré sa otvárali priamo von, akoby do krajiny Oz.

Laurelin otec vyrastal na tradičnej wisconsinskej farme: stovka kráv, pesticídy postrekované po akroch pôdy. V zime rúbali stromy na pozemkoch a predávali ich ako stavebné drevo. Vnútorne vodovodné potrubie bolo nainštalované až v jeho tínedžerských rokoch. Dovtedy mali miesto splachovacej toalety latrínu. Na jar sa okolím šírila vôňa kvitnúcej mimózy.

Peta jeho rodina považovala za snobského, pretože išiel na vysokú školu, a za zvláštneho, keď sa rozhodol študovať niečo, kvôli čomu ani nemusel opustiť farmu: stromy. Priťahovala ho však aj seriózna druháčka na prednáškach z lesnej biológie. Keď sa otočil, aby sa pozrel na hodiny, kradmo na ňu vždy pohliadol, ako sa so zvráteným obočím skláňa nad zošitom. Clare mala dlhé, jahodovo blond vlasy. Nenosila ich upravené ani s vlnou nad čelom, ani s cestičkou uprostred, ako bolo toho roku populárne, ale zapletené do jedného vrkoča.

Pete nosil vlasy po pleciah v cope. Šibalský úškrn mu menil oči na polmesiace. Meral čosi pod 170 centimetrov, a odkedy si uvedomil, že je nízky, snažil sa to vynahrádzať srdečnosťou a bystrým vtipom – typ človeka, ktorého spoločnosť mali ostatní radi.

Pete zmeškal prednášku pred Dňom vďakvyzdaní, aby pomohol rodičom so žatvou, a požiadal Clare, či by si mohol požičať jej poznámky. Vrátil jej ich s telefónnym číslom na internát, načmáraným naspodku. O niekoľko mesiacov neskôr zistil, prečo bola Clare taká vážna, jej matka zomrela a s otcom sa nerozprávala.

(Šesťročná Laurel sediac na práčke, kde sa cítila ako kráľovná domu: „Prečo nás dedko Arthur nikdy nenavštívi?“

Clare ukladala spodnú bielizeň. Bola taká zadumaná, že si Laurel myslela, že neodpovie.

„Máš šťastie, Laurel, že máš takého dobrého otca,“ povedala. „Dedko Arthur taký nebol.“

Odpovedala jej ako duchom neprítomná, roztržito. Dokonca aj jej chvála bola zdržanlivá. *Dobrý otec*, povedala – nie vynikajúci. Nie bezchybný, ako ho vnímala Laurel.)

Cez víkendy Clare chodievala pešo do Memorial Union, študentského centra na brehu jazera Mendota. Na druhom poschodí sa nachádzala stará tanečná sála, ktorá sa na nič nevyužívala, ale ani nezamykala. Vnútri bol klavír Steinway. Jej matka, učiteľka hudby, ju naučila hrať. Clare zahrála Bachovu skladbu *Zion hört die wächter Singen* z *Wachet auf* – obľúbenú kantátu jej matky – len pre Peta. Po promócii sa vzali.

Peta a Clare nepriťahovala len romantika rozpadnutého Ednerovho statku. Mali aj plány pre sad. Edner prenajal západnú časť farmy starému pestovateľovi jabĺk, ktorý prevádzkoval tradičný sad s odrodami McIntosh a Red Delicious, na ktoré pravidelne aplikoval syntetický dusík a herbicíd 2,4D podľa

pevného harmonogramu. Clare a Pete však videli, čo spôsobilo žiarenie v Hirošime a Agent Orange vo Vietname. V roku 1968, keď černošskí pracovníci štrajkovali v Memphise za občianske práva, boli tínedžermi. O rok neskôr vytekli tri milióny galónov surovej ropy do oceána pri pobreží Santa Barbary. Na jar ich prvého roka na vysokej škole sa dvadsať miliónov ľudí pridalo k wisconsinskému senátorovi Gaylordovi Nelsonovi na prvom Dni Zeme.

Pete sa prihlásil na kurz pre pestovateľov ovocia na Michiganskej štátnej univerzite. Naučil sa používať feromónové pasce na monitorovanie výskytu škodcov a dôsledne dbal na prieskum sadu, v ktorom najskôr kontroloval, či sa nevyskytli problémy, a až potom plánoval zásah. Predchádzajúci farmár pestoval iba komerčné stromy, ktoré boli strategické pre veľkoobchodný model – prinášali vysoké úrody, dozrievali naraz a boli takmer bez kazov –, ale to, čo získali na homogenite, stratili na chuti. Pete a Clare vysadili dedičné odrody, veľké staré obry, ktoré sa mohli dožiť storočie, osobitě ako starý človek, ktorého charakter sa formoval desaťročia. Odroda Northwestern Greenings mala tvrdú žltozelenú šupku a jej kyslastá chuť sa po uskladnení menila na jemne sladkú. Jablká Wolf River dozrievali do takej veľkosti, že na koláč ste potrebovali len dve. Ashmead's Kernel rodila placho – dozrievala neskoro, v októbri, a úroda bola vždy nepredvídateľná –, ale jej bohatosť bola neprekonateľná. Tieto jablká dozrievali do bronzového odtieňa, ktorý vyzeral ako tepaný kladivom.

Jednej noci, keď ešte Laurel chodila do škôlky, jej rodičia dovolili zostať hore dlhšie s odôvodnením „Uvidíš“. O desiatej sa karavána nákladných áut, ktoré sa skrývali za dvoma oslepujúcimi svetelnými očami, priblížila k Hornému sadu. Laurel zacítila náklad skôr, ako ho uvidela. Vyhrnuli sa von, dvanásť

oviec, polovica z nich boli flegmatické hnedé ovce plemena romney a druhá polovica čulé biele fínky.

Petova rodina tvrdila, že skutoční farmári nedávajú svojim zvieratám mená, ale Pete namietal, že „skutoční farmári“ stále používajú ušné štítky. Jediný rozdiel medzi menom a číslom, vyhlasoval, je dôstojnosť. Bola tam ušľachtilá Nora, ktorá sa rozbehla na kojota vo chvíli, keď strážny pes stuhol a nereagoval; Lemon, ktorá predtým, než do niečoho vrazila hlavou, nasadila výhražný pohľad; a Hank, ten jednej zimy omrzol a odvtedy ho rozmaznávali, zasiahnuté ucho mal drobné ako okvetný lístok artičoky. Laurelinou úlohou bolo zabezpečiť, aby mali vodu a seno. Obilie išlo jahňatám a gravidným ovciam. Keď boli fínky v ruji, zhŕkli sa okolo romneyovského barana Oberona ako fanúšičky rockovej hviezdy. Raz stará ovca Ileana prerazila bránu, aby sa k nemu dostala. Fínsky baran bol najmilší, túlil sa k ovci, prechádzal sa a jedol s ňou, až kým nebol presvedčený, že je pripravená spáriť sa.

Jar bola obdobím jahniat a Pete bol pri každom pôrode. V neskorom štádiu gravidity chodili ovce za ním, akoby mu chceli pripomenúť, že by mohli potrebovať jeho pomoc. Väčšina z nich porodila sama, ale keď to nešlo, pastier musel konať rýchlo. Raz, dva dni pred Vianocami, vošla Laurel do maštale a začula dupanie kopýtok. Bol to znak pôrodu, ovca si chystala pelech a znova a znova si líhala, aby si našla správnu polohu na to, čo ju čaká. Zvuk ju priviedol k Agnes, ktorá krmila a zohrievala každé jahňa, ktoré to potrebovalo, často aj na vlastný úkor.

Pete a Clare boli na návšteve u známych; nikdy predtým nemali taký skorý pôrod. Trinásťročná Laurel pustila zrno a rozbehla sa po rukavice. Agnesin pôrodný kanál bol úzky. Laurel vložila ruku dnu a uľavila veľkému jahňaťu, čo sa v ňom zaseklo. Bála sa, že sa udusí, ale mláďa sa vynorilo mokré a bez ujmy,

krotké, akoby chcelo matke vynahradiť spôsobené problémy. Druhé jahňa už nasledovalo bez pomoci. Keď sa Pete a Clare vrátili domov, Laurel už dvojčičky utierala dosucha, zatiaľ čo ostatné ovce sa krmili obilím, ktoré vysypala pri dverách.

Každú jar prišiel ostrihať ovce odborník, ktorý cestoval po celom štáte. Strihač sedel na vedre. Jeho javiskom bol kus dreva pod jedinou žiarovkou. Laurel a jej rodičia spolu s farmárskymi pomocníkmi stáli v stodole a sledovali mužovo predstavenie. Často bolo chladné ráno, diváci mali čiapky a rukavice; pre ovce, ktoré sa museli po strate kilogramov vlny prispôbiť teplote, priniesli ohrievače.

Iba strihač mal na sebe tenkú košeľu. S rukou zaháknutou za rohy tancoval s baranmi, smelý a efektívny. Samice čakali v húfe. Ich jemné tváre boli ostrážité, mramorové oči po oboch stranách hlavy. Vytesával ako sochár, až kým sa neobjavil tvar, štíhla malá ovečka alebo tučná, s už napätými ceckami – až pri strihaní, týždeň pred obdobím jahniat, si mohli byť istí, ktoré z nich sú gravidné. Statočná Agnes vždy išla prvá. Strihač si ju pritiahol k sebe a položil si ju na kolená, kde ležala ako Ježiš v Piete. Vlna, čo jej narástla za jeden rok, sa vrstvila v zamatových kôpkach. Potom stála na trasúcich sa nohách, s očami lesknúcimi sa vo svetle žiarovky ako nejaká sklúčená múza.

Medzi jednotlivými ovcami sa Laurel vrhala dopredu po ostrihanú vlnu. Medzi ošúchanou vonkajšou vlnou, poprepichovanou senom, schlpenu blatom alebo trusom, a tou tesne pri koži, ktorá bola čistá, so vzdušnou, špongiovitou štruktúrou, bol prenikavý kontrast. Hádzala ju na korbu nákladiaka a navrstvené kopy vyzerali ako spiace ovce. Jej drsné ruky nasávali mastný lanolín.

Za odmenu zvieratá krmili jablkami. A senom, zvädnutou šalviou, ktorú nosili do stodoly v balíkoch. Barany do seba

v ohrade dorážali. Dva dni ich Pete držal vnútri, aby si zvykli. Potom otvoril brány a odľahčené ovce sa vyhrnuli na pastvinu.

Ostrihaná vlna sa v neďalekom závode menila na priadzu, ktorú Salterovci predávali. Vlna fíniek bola pružná a mäkká; romneyovská bola menej poddajná, ale zato hrejivá a pevná. Priadza Salterovcov sa nikdy nepredávala tak dobre ako umývateľná priadza, zbavená šupín a potiahnutá plastom, spracovaná do takej miery, že bolo ťažké uveriť, že pochádza zo zvieratá. Niektorí zákazníci skúšali vlnu oboch plemien na holej koži a mračili sa. Ale tí, ktorí milovali farmárske priadze, vedeli, že hrejú ako nič iné. Clare rada plietla ponožky a Laurel vesty či dlhé šály. Jej najväčším úspechom bol pletený kardigán, ktorý ju sprevádzal počas celej vysokej školy. Hrial ju v prievane univerzitnej knižnice a pripomínal jej zvieratá, z ktorých vlny bol upletený.

Clare nechala učiteľskú prácu, aby spravovala financie sadu. Veľkú stodolu premenili na farmársky obchod, kde predávali balené jablká a priadzu, ako aj všetky možné jesenné výrobky: med, sviečky z včelieho vosku, jablčný mušt, koreninové balíčky na koláče. Ako tínedžerka pomáhala Laurel za pokladňou. Víkendy boli šialené, ale v pracovné dni čítala počas páuz medzi zákazníkmi ošúchaný výtlačok *Tichej jari* svojich rodičov. S úžasom vnímala prepojenia sveta, insekticídy nachádzajúce sa v jazerných rybách a vtáčích vajciach, arzén, ktorý najprv otrávil hospodárske zvieratá a včely, potom farmárov, rádioaktívny materiál, ktorý sa premiešal s prachom a znova sa objavil v plodinách. Ak bol život kruh, pôda bola miestom, kde sa uzatváral, kde sa všetko začínalo a končilo: príčina a následok, zrod a smrť.

„Sad je systém,“ vysvetľoval jej otec, „zložitejší, než dokážeme pochopiť. Keď zmeníme jednu vec, zmeníme všetko.“

Prechádzali od stromu k stromu a vešali na ne vrecúška z ľudských vlasov – prírodný odpudzovač jeleňov –, ktoré Pete

zohnal v miestnom holičstve. Laurelina smrteľná obava bola, že ho pri tom uvidí chalan, do ktorého sa zaľúbila.

„A my dvaja, žabka?“ pokračoval Pete. Priviazal vrecúško šnúrkou ku konáru. „Nie sme o nič dôležitejší ako čokoľvek iné.“

Chápali, prečo ostatní farmári postrekujú. Veľkopestovatelia museli produkovať bezchybné ovocie, aby prežili. Na Clarin návrh využívali Salterovci systém samozberu. Napriek tomu každý rok balansovali na hrane ekonomického prežitia. Okrem priadze mali jediný príjem na jeseň. Keď jar končila a úroda nadobúdala tvar, atmosféra doma sa stávala napätou a ostražitou. Jedli striedamejšie, zašivali ponožky, ničím neplytvali. V zime si vymieňali tovar s inými farmármi. Ak bol sad systémom, boli ním aj Salterovci: optimizmus jej otca, ostražitosť jej matky a Laurel, ktorá absorbovala oboje.

Ovce žili v synergii so sadom. Striedali miesta na pastvu, udržiavali burinu na uzde a v novembri, po zbere úrody, jedli zvyšky ovocia zo zeme. Počas vzácnych, lukratívnych rokov si Salterovci mohli dovoliť nechať si jahňatá a staršie ovce. Najlepšiu vlnu však dávali mladé ovečky a stádo sa každú jar rozrástlo. Clare sa snažila predávať jahňatá na chov, ale niekedy bola nútená obrátiť sa na mäsiara. Takéto rána boli pre Laurel veľmi náročné, šla si vtedy oči vyplakať, aspoň zo začiatku. Keď však videla, že jej výbuchy ovce rozrušujú, naučila sa brať to stoicky.

„Toto je súčasť nášho poslania na tomto svete,“ prehodil Pete, keď sa z prívěsu ozývalo chrapľavé bľačanie. Salterovci vždy ovciam poďakovali, keď ich odvádzali od stáda – poškrabkali ich za ušami, pohladili. „Človek, ktorý kupuje ich mäso, nám pomáha udržiavať sad v chode.“

Laurel to každý rok prežívala bolestne precitlivene. Nakoniec v nej však niečo zatvrdlo. Nadobudla neochvejné presvedčenie, že ľudia sa vôbec nelíšia od zvyšku živočíšnej ríše. Videla ovce

smútiť za mláďatami. Raz si jahňa Willie zlomilo prednú nohu v ohybe koreňa stromu, a keď ho prišiel veterinár ošetriť, malo slzy v očiach. V desiatich rokoch bola Laurel vegetariánkou v štáte preslávenom svojimi klobásami. Tí, ktorí ju spochybňovali, podceňovali jej odhodlanie.

Na Antarktíde sa prezidentské voľby konajú o jeden kalendárny deň neskôr ako v Spojených štátoch. Volebné miestnosti sa zatvárajú, zatiaľ čo sa kantína pripravuje na večeru. Niektorí kuchári prepašujú do kuchyne víno, sú si istí, že vyhrá Hillary, ale Louis a Charlie sa od začiatku tvária rozladene. Stevardi odbiehajú k počítaču v spoločenskej miestnosti, kde dav sleduje výsledky. Správy sú čoraz pochmurnejšie – Trump vyhráva v Ohio, potom na Floride –, ale Jules si udržiava dobrú náladu, púšťa na plné pecky Beyoncé a vyhlasuje, že nie je koniec, kým sa k slovu nedostane stredozápad. Keď Laurel a Louis umývajú hrnce, do umývacieho kúta vtrhne pekár Diego. Pri jeho vyhlásení („Má Wisconsin!“) sa Jules trochu zapotáca a civie na neho. O chvíľu neskôr sa Charlie vracia z kantíny, tlačí vozík naložený zvyškami jedla z večere a utiera si rýchle, tiché slzy.

Laurel vezme Louisa a Charlie späť do ich izby. Keď vojdú, úplne omráčení, Nita drží vystrihnutý článok s nadpisom *Neplačte nad rozliatym mliekom. Teraz by ste mali spraviť toto.*

„Dobre,“ hovorí. „Tonya z IT organizuje zbierku pre NAACP. Pokiaľ ide o nelegálnych imigrantov, môžeme požiadať miestne samosprávy, aby im ponúkli útočisko. Môžete prispieť priamo Plánovanému rodičovstvu, ale možno bude najlepšie niekoľko dní počkať, pretože stránka stále padá. Netreba dodávať, že by sme všetci mali kontaktovať našich kongresmanov. A, samozrejme,

treba zrušiť systém voliteľov, ale to je nadtľho.“ Pri pohľade na ich tváre sa zarazí. „Čo je?“

„Nita,“ ozve sa Louis, „nemôžem si dovoliť ani luxusnú kľúčenku z obchodu so zmiešaným tovarom.“

Laurel si vezme článok od Nity. „Cítim sa ako taký debil. Naozaj som si myslela, že vyhrá.“

„Bez urážky, Laurel,“ prehodí Nita, „ale to je preto, že si biela.“

Charlie sa súcitne pozrie na Laurel. „Pôsobí to dystopicky. Myslím, že mnohí z nás sú v šoku.“

„Nie, Nita má pravdu,“ krúti hlavou Laurel. „Mala som to čakať.“

„Ja som to čakal,“ povie Louis, „ale to len preto, že vždy očakávam to najhoršie. Odporúčam to. Žiadne nepríjemné prekvapenia.“

V nedeľu večer sa však zdráha, keď Laurel a Charlie zostanú po práci na týždennej prezentácii. Rečníčkou je klimatologička z Palmeru, americkej stanice ďalej na severe.

„Na jeden týždeň mám apokalypsy akurát tak dosť, ďakujem pekne,“ vyhlási a vycúva cez krídlové kuchynské dvere.

Klimatologička prepína fotografie na projektore. Na jednej ľadovec vysoký ako desaťposchodová budova pláva na otvorenej vode. Na inej sa ľadová prikrývka rozdrobila na nespočetné kúsky, ktoré do seba narážajú, akoby stáli v rade.

„Ak by sa západoantarktický pevninský ľadovec roztopil, hladina vody by na celom svete stúpila o tri metre,“ hovorí vedkyňa. „V Palmeri kedysi zásobovacie plavidlá pristávali pri ľadovom móle, ale teraz nie je dosť chladno na to, aby sme ho tam urobili. Ľadovce sa nám rozpadávajú pred očami.“ Opisuje úbytok tučniakov okatých, ktoré žijú iba na antarktickom pobreží. „Každý rok sa vracajú na to isté miesto, aby zahniezdili, ale teraz sa sneh topí a hniezda to ničí, vajíčka sa utopia. Dospelé jedince majú perie, ktoré odpudzuje vlhkosť, ale mláďatá nie. Nevládajú zrážky. Zamrznú.“

Prezentácia končí až o deviatej, ale obloha je stále svetlá. Keď odchádzajú z kantíny, Laurel očami prebehne horizont. Oblúk je prvá vec, ktorú každé ráno hľadá, a posledná, na ktorej jej pohľad spočívne večer. Zakaždým sa mení, sfarbuje sa viac či menej, ružová prechádza z broskyňovej na červenkastú. V určitých momentoch – ako je tento, všima si Laurel sklamané – ho vôbec nevidí. Nerozoznáva v tom žiadny vzorec, Oblúk akoby sa riadil vlastnou nepoznateľnou logikou.

Charlie navrhuje, aby sa išli pozrieť na tučniaky, ktoré sa rozmnožujú pozdĺž morského ľadu neďaleko stanice. S Laurel sa zastavia a hľadajú na ne, ohromené ich blízkosťou. Pri úvodnom orientačnom stretnutí koordinátor hovoril, že na Antarktíde nežije žiadna pôvodná populácia, čo Laurel teraz pripadá nepravdivé. Na rozdiel od ľudských obyvateľov McMurda, ktorí sa trasú vo svojich hrubých červených bundách, tu tučniaky pôsobia ako doma. Skackajú po skalách, krídla rozťahnuté, hlavy konverzačne naklonené, vo vode sa mihajú ako delfíny.

Jeden nedospelý jedinec však vyčnieva. Zdá sa, že sa snaží striasť blato z brucha, blato červenohnedej farby krvi. Tučniak sa obzerá jedným oválnym okom, jeho zrenička pripomína ležiacu olivu.

Raz, v druhej triede, sa Silas vrátil zo školy rozrušený. Učiteľ im v triede rozprával o mohovi spevavom, havajskom vtákovi so zlatým perím na nohách a zakriveným zobákom prispôbeným na cicanie medu. Tento druh existoval už viac ako pätnásť miliónov rokov, ale v 60. rokoch 20. storočia nezostalo ani štyridsať jedincov. V roku 1987 istý prírodovedec narazil na samca, ktorý sa staral o prázdne hniezdo. Bol to posledný moho spevavý, ktorého kedy videli. Prírodovedec nahrál jeho spev, volanie k páreniu, ktoré nikto nevyslyší.

Keď Laurel počúvala Silasa, premýšľala, aký svet mu zanechá. Katastrofické sucho. Infekčné choroby. Chudobné národy destabilizované zúfalstvom, bohaté národy s vonkajšou klimatizáciou a múrmi, ktoré bránia vstupu utečencov. Niekedy ju neudržateľnosť moderného života zasiahla tak hlboko, že v obchode s potravinami stuhla, pohltená strašnou jasnozrivosťou, zatiaľ čo Silas hmkal z vozíka. Napadlo jej, že práve toto je primeraná reakcia, ktorú sme možno zo seba odstránili šľachtením. Koniec koncov, nakupovala, hoci previnilo, na Amazone. Šoférovala auto. Chcela dieťa, ktoré každý rok zvýši množstvo oxidu uhličitého v atmosfére o šesťnásť ton.

„Niekedy si myslím, že všetci žijeme v rovnakom hromadnom klame,“ hovorí Laurel, keď sa s Charlie vracajú na ubikáciu. „Myslím tým, že vieme, že spôsob, akým žijeme, je neudržateľný. Hlboko vo vnútri cítime, že zmeny, ktoré robíme, nie sú dostatočné. Tak prečo chodíme do práce, máme deti a čítame časopisy, akoby svet, ako ho poznáme, nekončil?“

„Lebo drobné radosti nás držia nad vodou.“ Charlie úkosom pozrie na Laurel. „Stále čítaš časopisy?“

Laurel sa zasmieje. „Prídu mi zvláštne upokojujúce. Žiadne obrazovky.“

„Preto mám rada komiksy. Vracajú ma späť,“ podotkne Charlie.

*

Nasledujúce ráno si na raňajkách prisadnú k Nite a jej ľadovej manželke Sam. Z náprsníka Saminej kombinézy trčia rukavice oblepené lepiacou páskou. Dnes jej tím prepraví stotisíc galónov paliva na letisko Pegasus. Laurel práve dojedla a vidí, ako Louis kľučkuje k ich stolu a jeho gumené podrážky pritom vydávajú piskľavé zvuky.

„Spal som dlho.“ Louis sa vyhne stevardovi s vozíkom. „Bol som hore celú noc.“

Laurel dopije kávu so zmrzlinou. Káva na stanici je povestne podradná a na prídely mliečnych výrobkov sú prísne limity, takže väčšina obyvateľov si dáva do kávy kopček zmrzliny zo stroja. Keď sa pokazí, takmer vypukne vzburá.

„Čo si robil?“ spýta sa, keď Louis klesne na stoličku.

„Toho istého glaciológa, ktorého robím od roku 2014.“

„Patrick je späť?“ Nita mu podáva svoj čučoriedkový muffin. „Myslela som, že mal grant len do minulého leta.“

Louis nešťastne prikývne. „Dostal ďalší.“

„Tak či onak, prisahal si, že sa s ním prestaneš stretávať. A teraz ťa Boh potrestá,“ hovorí Nita, „prenocovaním vonku v snehu.“

Laurel, Charlie ani Louis nemajú na sebe uniformy stevardov. Dnes sa budú učiť postarať sa o seba v škole prežitia v prírode. Vložia riad do košov a pomaly sa vydajú na miesto vyzdvihnutia. Ostatní účastníci majú rôzne povolania: sú to hasiči, kováči, inžinieri, astronómovia a poštári, ako aj hŕstka ďalších stevardov a osamotený ekológ.

Inštruktor, bývalý surfer menom Gavin, ktorý má čosi po dvadsiatke, im pokynie, aby nastúpili do Terra Busu. Vystúpia o necelých päť kilometrov severne, na Rossovom pobrežnom ľade, mase hrubej šesťdesiat metrov, ktorá sa tiahne nad oceánom. Rozlohu ohraničujú vzdialené hory. Počasie je pokojné a s mínus dvanástimi stupňami na antarktické pomery teplé. Účastníci žasnú.

„Je to krásne, áno,“ súhlasí Gavin. „Krásne a nebezpečné.“

Už len vietor, vysvetľuje, dokáže človeka zraziť z nôh. Trhliny – praskliny v ľadovcoch – siahajú stovky metrov hlboko; minulé leto sa do jednej prepadol klimatológ. V búrke víri sneh tak husto, že si nevidíte vlastné ruky a odhalená pokožka

okamžite omrzne. Gavin im ukazuje, ako opraviť snežný skúter a používať kempingový varič. Počas obeda im prednáša o prežití v chladnom počasí a varuje ich pred prenikavou bolesťou, ktorá nastáva, keď sa telo zahreje po extrémnom chlade.

Oblúk je taký žiarivý, ako ho Laurel ešte nikdy nevidela: ružový ako čerešňové kvety, s dúhovým filmom. Vie, že by sa mala sústrediť, ale nedokáže naň prestať hľadieť. Mnohí ďalší sú rovnako rozptýlení. Hasiči hádžu do pléna teórie, hoci by mali stavať bivačovací stan, a ekológ sa stále obzerá cez plece, akoby sa chcel uistiť, že sa nepribližuje.

Popoludní už je Gavin podráždený. Vyloží kopu vedier ráznejšie, ako je potrebné. Potom za náruč lana, zauzleného v pravidelných intervaloch.

„Zoskupte sa,“ poručí im. „Vedrá na hlavy.“

Úlohou je simulácia bielej tmy: účastníci sa musia dostať ku Gavinovi pri prístrešku, s vedrami na hlavách, ktoré majú simulovať nedostatok viditeľnosti, a s lanom v ruke, aby sa uistili, že nikoho nestratia. Každý dostane uzol a číslo. Gavin im povie, aby sa zatočili, ale Laurel sa cíti dezorientovaná, hneď ako dostane vedro na hlavu. Zvuky sa utlmia a scéna zmizne, takže Laurel zostáva sama so sebou.

Netrvá dlho a vedenia sa ujímajú prirodzení vodcovia, číslo jeden tvrdí, že si pamätá cestu k prístrešku, zatiaľ čo číslo desať trvá na opačnom smere. Obe trasy končia slepou uličkou v prázdnom priestore. Vracajú sa späť do základného tábora, aby sa preskupili. Číslo šesť navrhuje, aby sa dvaja dobrovoľníci vydali na obhliadku, zatiaľ čo ostatní počkajú, a dáva im pokyny, ale skupina nie je o nič lepšia v riadení dobrovoľníkov, ako keď sama hľadala Gavina.

Vyrážajú tretíkrát a snažia sa nájsť vlajky, ktoré sa tiahnu od základného tábora k prístrešku. Laurel sa v hlave vynorí

obraz a úplne ju odtrhne od reality, tak ako vždy, s bezcitnou ľahostajnosťou k súčasným okolnostiam. Utierala Silasa. Uterák mal kapucňu v tvare ovečky a ona mu ňou hladila kučery mäkké ako kašmír.

Na klzkom ľade stratí rovnováhu a vedro jej udrie do tváre. Vystrie ruky, aby zabrzdila pád. Napadne jej, nie prvýkrát, ale tentoraz to berie vážnejšie, že by tu mohla zomrieť. Len od zimy. Alebo pádom do trhliny ako ten klimatológ, ktorý si bol istý pevnou pôdou pod nohami, až kým sa tá istota náhle nerozplynula.

K tomuto pomysleniu je zvláštne ľahostajná. Pred osemnástimi mesiacmi sa zobudila v tme, zmietaná trápením. Eli spal, tak si vzala notebook ku kreslu pri okne a otvorila e-mail, aby napísala Glorii. Neobťažovala sa oslovením ani pozdravom, takéto zdvorilosti už dávno nechali za sebou.

Čo si myslíš, že sa stane, keď zomrieme? Nie s telom – Gloria strávila svoju kariéru skúmaním tejto témy –, ale s tým zvyškom.

Nedokázala sa prinútiť napísať *s dušou*, na to bola príliš vedkyňou, spútanou imperatívom, aby pôsobila racionálne. Gloriina odpoveď prišla o pár minút, akoby vedela, že jej Laurel pošle e-mail.

Myslím si, že sa opäť pripojíme k obrovskému a oslnivému vesmíru, ktorého sme vždy boli súčasťou. $E = mc^2$ atď. Aj po smrti sme stále hmotou.

Čo sa týka toho, či ešte niekedy uvidíme svojich blízkych – voči čomukoľvek takému doslovnému som skeptická. Oči patria telu a telo tu zostáva. Ale ak je energia hmota, myslím si, že nejde ani tak o to, že ich uvidíme, ako skôr o to, že sa nimi staneme.

O niekoľko minút neskôr Gloria poslala druhý e-mail.

Ale Laurel, ak sa na to pýtaš z osobných dôvodov – nie kvôli Silasovi, ale kvôli sebe –, tak mi sľúb, že sa so mnou prídeš porozprávať.

Laurel sa na to, samozrejme, presne preto pýtala. Prepité noci sa rozplývali do ranných bolestí hlavy. Počas dňa sa držala triezvej, nemilosrdnej sebakritiky, akoby to bolo to isté ako bdenie. Mnohokrát jej myšlienky zabúdili k tabletkám na poličke nad umývadlom v kúpeľni, sedatívam, ktoré jej predpísal lekár. Zastavila ju myšlienka na matku. Laurel už narobila dosť škody.

Z diaľky sa ozývajú hlasy: účastníci kontrolujú, či sú všetci. Laureline ruky sú prázdne. Napína uši, aby počula, tápajúc rukami vo vzduchu.

„Tu je číslo päť. Číslo šesť?“

„Číslo šesť, volám číslo sedem.“

„Rozumiem. Tu je číslo sedem. Si tam, číslo osem?“

Číslo osem je Laurel. Odkáže si, aby zakričala.

„Som tu.“ Ozvena jej hlasu sa vo vedre odrazí. „Ale nemôžem nájsť lano.“

„To je v poriadku, číslo osem. Mám ťa. Nasleduj môj hlas,“ hovorí číslo sedem, zvuk je tlmený vedrom, ale aj tak ho zachytáva.

*

Na rozdiel od iglu, ktoré sú vyrobené z navŕšených snehových blokov, quinzee, ktoré si ako prví stavali pôvodní obyvatelia severských lesov planéty, je kopa zhutneného snehu s vyhlbeninou vo vnútri. Gavin rozdá cestovné tašky, každá obsahuje súpravu na spanie, a povie účastníkom, aby vytvorili malé skupiny. Laurel, Charlie a Louis si naukladajú tašky na kopu a navŕšia na ne sneh. Kým quinzee tuhne, zhromaždia sa pri táborovom sporáku, aby si pripravili zmrazené čili a termofory. Po večeri

vytiahnu cestovné tašky a lopatami zväčšia vyhlbeninu. O dve hodiny neskôr, premočení a unavení na smrť, Laurel a Charlie obdivujú svoju prácu.

„Nenechajte sa veľmi uniešť,“ krotí ich Louis. „Je to ako spať v chladničke.“

Vsúkajú sa cez otvor. Vnútri sú steny vlnité ako snehové pusinky. Strop je príliš nízky na to, aby sedeli, tak si ľahnú a vymieňajú si klebety z kuchyne. Svetlo preniká cez ľad a zahaľuje quinzee do zvláštneho neustáleho šera. Laurel to pripomína jaskyňu. Napriek chladu sa jej hrudou šíri teplo a steny sa zdajú byť ešte bližšie, než v skutočnosti sú.

„Vrátim sa,“ povie ostatným a vypláži sa von. Chce byť v otvorenom priestore. Potrebuje vidieť Oblúk.

Nie je jediná. Prínajmenšom desiatka ďalších je roztrúsená po snehu. Niektorí sa opierajú o svoje quinzee, iní sedia so skríženými nohami na zemi. Pridal sa k nim aj ekológ.

Z Laurelinho quinzee sa ozýva šušťanie a po ňom buchnutie.

„Au,“ ozve sa Louis a pretiahne sa otvorom s termoformom. Charlie ho nasleduje.

„Klaustrofóbia?“ pýta sa.

Laurel prikývne. To je dosť blízko. Charlie a Louis si prisadnú a spolu hľadajú na Oblúk.

Pripomína jej dúhy, ktoré vídala ako dieťa: jasné polkruhy zavesené vysoko, akoby ich vyčarovali neviditeľní kúzelníci. Tie letné dni boli ospalé a rozprávkové, machom obrastené zelené stromy a láskavý tieň, pocit pozlátenej plodnosti: celý sad žiaril. Keď prišiel dážď, bol teplý a prchavý. Zvuk nadobúdala zvláštne vlastnosti, takže sa zdalo, akoby jej niekto zo susednej farmy hovoril priamo do ucha.

Oblúk je však fenomén sám osebe. Je výnimočný tvarom, nie je to čiara, ale kupola – a rovnako zvláštne je aj to, čo sa v nej deje.

Keď sa Laurel takto sústredí, takmer má pocit, že vidí doň, akoby bol Oblúk škruhinou uzatvárajúcou nejaké tajomné tkanivo. Zdá sa jej, že pulzuje, dokonca dýcha. Vyvoláva v nej to, čo kedysi veda, hladné, blížiacie sa vzrušenie.

Hasiči si podávajú vrečko praclíkov, stevardi fľašu bourbonu, ktorú sa im sem podarilo prepašovať, ale hovor sa ozve len zriedka. Na mieste vládne atmosféra veľkoleposti, ba až bázne, ako keď cudzinci prichádzajú do Mekky alebo Jeruzalema.

„Hasiči si myslia, že je to mimozemské,“ zašepká Louis.

„Možno je,“ podotkne Charlie.

„V *Solarise* je inteligentný oceán,“ dodá Laurel.

„Dobre,“ hovorí Louis a vstáva. „Idem späť na ubikácie.“

„Bez Terra Busu?“ pýta sa Charlie. „Veľa šťastia.“

Louis sa opäť zvalí na zem. Sedia spolu, kým sa ostatní nezačnú vytrácať do svojich quinzee. Keď Laurel opäť vkĺzne dnu, necíti sa taká uväznená vo svojej hlave. Louis rozbalí flísové podložky a navrch rozloží spacáky.

Charlie zablokuje vchod batohom. „A žiadne blbosti.“

„Nerád sa dotýkam ľudí,“ ohradí sa Louis rozhorčene, hoci si Laurel pamätá, ako ju u Gallaghera pobožkal na líce, tú náhlu sladkosť. Zaspí s kolenami v ohybe jej vlastných. Keď sa Laurel zobudí, cez quinzee preniká modré svetlo a jej ruka sa dotýka ruky Charlie. V nejasnom okamihu medzi spánkom a bdením si takmer dokáže predstaviť, že je späť doma, s Elim v posteli vedľa seba, Elim, ktorý sa niekedy počas spánku natiahol, aby jej v tme stisol ruku.

∞

Laurel si Eliho všimla dávno predtým, ako spolu vôbec prehovorili. Bol študentom tretieho ročníka na McFarlandovej

strednej škole, už vtedy exotický exemplár. Keď Laurel zostávala dlhšie pracovať na umeleckých projektoch, často ho videla jazdiť na skateboarde po parkovisku. Bol vysoký, s olivovou pokožkou a tmavohnedými kučerami. Počula dievčatá, ako si robia srandu z jeho nosa s hrčkou na koreni, ale podľa nej ho to robilo zaujímavým.

Nemali spolu žiadne hodiny okrem biológie. Eli sa len zriedka dobrovoľne prihlásil, aby odpovedal na otázky. Laurel mu to nemala za zlé. Povrávalo sa, že vyhral cenu od MIT pre stredoškóľakov, výsledok vedeckého projektu v Chicagu, čo bolo niečo, čím sa človek na wisconsinských predmestiach nezvykol chváliť. Na McFarlandovej strednej kraľovali športy, akademické veci sa tolerovali, nie užívali. Na biológiu Laurel vždy nasadila znudený výraz, aby skryla svoj záujem, hoci ho previnilo zmenila, keď sa učiteľ pozrel jej smerom.

Šokovalo ju, keď zbadala Eliho meno na zozname prihlásených do súťaže talentov pre maturantov. Maisie a Laurel špekulovali, aký by mohol mať talent. Jojo, navrhla Maisie. Skateboarding, hádala Laurel, hoci jej nebolo úplne jasné, ako by to vnímalo obecenstvo. V deň predstavenia to na dievčenských toaletách žilo. Iba Maisie si všimla, ako dôsledne si Laurel nanášala make-up, natáčala si mihalnice, obťahovala tmavočervený rúž. Naplnili papierové obaly pukancami a vybrali si miesta v zadnej časti divadla. Javisko lemovali dve rozpadajúce sa zamatové opony, ktoré sa zavlnili, keď sa nad hlavami stlmili svetlá.

Eli bol posledným účinkujúcim pred prestávkou. Prikráčal s gitarou v jednej ruke, drevenou stoličkou v druhej a postavil ju do stredu pódia. („Téééda,“ poznamenala Maisie. „Akustická.“) Potom si sadol na stoličku a zavrel oči. Mal na sebe tričko a kožený náhrdelník, pravou rukou pohladil gitaru.

„La la la la la la la la la,“ začal nôtiť. „La la la la la la la la.“

Z hľadiska sa ozval chichot. Laurel netušila, či sa smejú preto, že vedeli, kam Eli mieri, alebo preto, že nevedeli. Jeho hlas bol chrapľavý a mal v sebe čosi odvážne, trochu ako jemnejší Chris Cornell.

„When you're sad, and,“ odmlčal sa, „feeling low.“

Maisie už svoj popcorn dojedla, tak siahla rukou do Laurelinho. „Je to to, čo si myslím?“

„We will take you where you gotta go,“ spieval Eli.

Jeho tón bol melancholický ako Radiohead. Keď sa dostal k refrénu, ľudia sa už smiali nahlas. Bola to najlepšia verzia „Spice Up Your Life“, akú Laurel kedy počula. Dievčenský futbalový tím sa postavil na stoličky a krútil bokmi podľa textu piesne, kým na nich sekretárka riaditeľa nezačala mávať, aby prestali.

Eli mal hlavu naklonenú ku gitare, kým nezaznel refrén. Potom zdvihol zrak a jeho spodná pera sa obtrela o mikrofón.

„Ježiš,“ hlesla Laurel a zosunula sa na stoličke.

Maisie sa zhrbila, až kým jej ústa neboli na úrovni Laureliného ucha. „Vedeli sme, že Eli je sexi?“

„Ja som to vedela.“

„No len sa vyťahuj, prečo nie,“ Maisie na to.

Laurel zjedla všetky svetlejšie pukance a nahromadila si zásobu žltých zrníek. Vysypala si pukance do úst. „Tomu ver, že sa budem.“

Po zvyšok mesiaca dúfala, že sa jej podarí nadviazať s ním kontakt. Ale stoličku vedľa Eliho na biológii vždy obsadilo nejaké obdivujúce dievča, ktoré si ho prvýkrát všimlo na talentovej súťaži. Pri obede sedel s kamarátmi. Vzhľadom na načasovanie svojho prestupu si Eli našiel len dvoch, Noaha Takahashiho a Riordana Saltera.

S Riordanom sa Laurel poznala celý život. Ich otcovia boli bratranci a obe rodiny trávili sviatky spolu. Zatiaľ čo dospelí sa rozprávali hore, Laurel a Riordan hrali karty v suteréne, ktorý mal steny obložené drevom, mäkký oranžový koberec a vždy páchol ako cibuľové čipsy. Riordanovi rodičia, Gary a Maureen, boli počítačovní programátori, ale Riordan sa o budúcnosť veľmi nezaujímal. Jeho záľuby patrili minulosti: dinosaury, renesančný jarmok, na ktorom kupoval zberateľské poháre a dýky, a Magic: the Gathering, hoci tá hra nebola práve historická („Pokiaľ vieme,“ rád poznamenával Riordan.). V škole sa s Laurel tvárili, že sa nepoznajú, ale v súkromí si s potešením poklebetili.

„Eli Rosen,“ povedala Laurel na Deň vďakyvzdania. „Aký je?“

Ležali na sedacích vakoch, omámení z plnky, koláča a vína, ktoré im rodičia dovoľovali pri zvláštnych príležitostiach. Riordan si založil ruky na svojom vypuklom bruchu a zamyslel sa. Často sa odmlčal, kým prehovoril, ale tentoraz bol ticho tak dlho, že Laurel premýšľala, či víno bolo jedinou omamnou látkou, ktorú si ten večer doprial.

„Chce byť astronautom,“ povedal napokon.

„Hm.“ Laurel zaradila túto skutočnosť vedľa ostatných vecí, ktoré o Elim vedela: vedecký projekt, talentová súťaž. Bol jediným študentom v škole so židovským priezviskom. „Prečo?“

Riordan sa nad tým zamyslel. „Mám pocit, že tu nie je... šťastný.“

„Tu,“ zopakovala Laurel, „akože tu na Zemi?“

Bola to taká absurdná myšlienka a také absurdné vysvetlenie, že obaja vybuchli do smiechu. Vyrastali v atmosfére morálky a mravov amerického stredozápadu. Spokojnosť sa mala hľadať v hodnotách ich rodičov, domove, tvrdej práci, susedskej komunite.

Riordan pokrčil plecami. „Ani vo vlastnom dome sa nezdá byť veľmi šťastný.“ Jeho tón sa stal dôverným, Laurel mala